

သန္တတိဃန

ကြည့်လိုမှု ကြည့်မှု မြင်မှု အဖန်ဖန်မြင်မှု ဆင်ခြင်မှုတို့ကို တခုတည်း တကောင်းတည်းထင်မှုသည် သန္တတိဃန။ ခဏအားဖြင့် ကွဲပြားသော ရုပ်နာမ်အဆင့်တို့ကို မပိုင်းဖြတ်နိုင်၍ သန္တတိဃနက အနတ္တလက္ခဏာကို ဖုံးသည်။ ကြည့်လိုမှုက တခြား ကြည့်မှုက တခြား သိ၍ တခုတည်း တကောင်းတည်းမဟုတ်ဟု သိလျှင် သန္တတိဃနပျိုကွဲသောကြောင့် ကြည့်လိုမှုက ကြည့်မှုမြင်မှုစသည်ကို မပြီးစေနိုင်စသဖြင့် သဘောကျကာ အလိုရှိတိုင် ကြည့်နိုင်မြင်နိုင်သော ငါကောင်မရှိဟု သဘောကျလျက် အနတ္တလက္ခဏာကို သိနိုင်ပေသည်။

သမူဟဃန

ရုပ်နာမ်တို့ကို ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် မပိုင်းခြားနိုင်သူသည် နာမ်နှင့်ရုပ်ကို တခုတည်း တကောင်းတည်း ထင်၏။ ကွေးချင်သော နာမ်နှင့် ကွေးတဲ့ရုပ်ကို တခုတည်းထင်၏။ မြင်ပြီးထိရာ ထိပြီးမြင်ရာ၌ မြင်ရတဲ့ရုပ်နှင့် ထိရတဲ့ရုပ်ဟာ တခုတည်းပဲဟု ထင်မှတ်၏။ ရုပ်အပေါင်း နာမ်အပေါင်း ရုပ်နာမ်အပေါင်းကို တခုတည်းပဲဟု ထင်မှတ်စရာသည် သမူဟဃန မည်၏။ သဘောအားဖြင့် အသိသီးကွဲပြားသော တရားကို ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် မပိုင်းခြားနိုင်သောကြောင့် ရုပ်နာမ်တို့၏ အနတ္တလက္ခဏာကို သမူဟဃနက ဖုံးကွယ်သသည်။

ကွေးချင်စိတ်က တခြား၊ ကွေးရုပ်ကတခြား၊ ကွေးချင်စိတ်မရှိပဲ ကွေးရုပ်မပေါ်နိုင်၊ ဖောင်းရုပ်က တခြား၊ ဖောင်းတာသိမှုက တခြား၊ ဖောင်းရုပ်မရှိပဲ ဖောင်းတာသိမှုမပေါ်နိုင်၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် သိလျှင် အလိုအတိုင်းမဖြစ်ဟုသိကာ အနတ္တလက္ခဏာကို နားလည်၏။

ကိစ္စဃန

ရုပ်နာမ်တို့သည် ကိစ္စအားဖြင့် အသီးသီးကွဲပြား၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် မပိုင်းခြားရသေးသူသည် ရုပ်နာမ်တို့ကို တခုတည်းတကောင်းတည်းထင်၏။ မျက်စိရုပ်သည် အဆင်းကို မြင်စေသည်။ စက္ခုဝိညာဏ်သည် မြင်တတ်သည်။ အဆင်းရုပ်သည် အမြင်ခံတတ်၏။ ဤသို့ကိစ္စကွဲသော်လည်း မျက်စိရုပ် အဆင်းရုပ် မြင်စိတ်တို့ကို တခုတည်းတကောင်းတည်း ထင်၏။ သုခဝေဒနာသည် စိတ်ကို ရွှင်လမ်းစေတတ်၏။ ဒုက္ခဝေဒနာသည် စိတ်ကို ငြိုးနွမ်းစေတတ်သည်။ ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် စိတ်ကို မငြိုးမရွှင်စေလျက် ငြိမ်သက်စေတတ်၏။ သို့သော် ချမ်းသာတာလဲ ငါ ဆင်းရဲတာလဲ ငါ ငြိမ်သက်တာလဲ ငါဟု တယောက်တည်းထင်တတ်၏။ ကွေးချင်စိတ်သည် ရုပ်ကို ရွှေ့စေသည်။ ကွေးရုပ်သည် လိုရာအတွင်းဘက်သို့ ရွှေ့ဖြစ်သည်။ သို့သော် ငါကပဲ ကွေးချင်သည် ငါကပဲ ကွေးသည်ဟု တယောက်တည်း ထင်သည်။

အာရမ္မဏဃန

ဝိပဿနာဉာဏ်မရှိသူသည် အာရုံကွဲပြားသော နာမ်တို့ကို တခုတည်း တကောင်းတည်း ထင်၏။ စက္ခုဝိညာဏ်သည် အဆင်းကို သောတဝိညာဏ်သည် အသံကို စသည်ဖြင့် အာရုံပြု၏။ သို့သော် ငါတယောက်တည်းကပဲ မြင်သည်၊ ကြားသည် စသည်ဖြင့် ထင်မှတ်၏။ ကြည့်ချင်စိတ်က တခြား၊ ကြည့်ချင်တယ်ဟု မှတ်သိစိတ်က တခြား၊ မြင်စိတ်က တခြား၊ မြင်တယ်ဟု မှတ်သိစိတ်က တခြားဟု သိမြင်သော ယောဂီ၌ အာရမ္မဏဃနပညတ်ကွဲသည်။ (မဟာစည်ဝိပဿနာရှုနည်း ၃ ၄၂၆-၄၃၂)

ဃနကွဲချိန်

ဘင်္ဂဉာဏ်ထက်သန်စွာဖြစ်ပေါ်၍ ဃနကွဲသော ယောဂီ၌ ကွေးဆဲ၌ ကွေးသောအခြင်းအရာအားဖြင့် လှုပ်ရှားမှုကလေးများသာ အပြတ်ပြတ် ထင်၏။ လှုပ်ရှားမှုကလေးများ ကုန်ဆုံးသွားသည် ကုန်ဆုံးသွားသည် ဟု သိသည်။ ထိုသိမြင်မှု စိတ်များကိုလည်း သူတို့၏ အာရုံနှင့် တပါတည်းပင် ရှေ့ဆင့်နောက်ဆင့် ကုန်ဆုံးသွားသည်ဟု သိမြင်သည်။ ထို့ကြောင့် ကွေးသောရုပ်သည် သာမန်လူမှာကဲ့သို့ လက်မောင် လက်ချောင်းပုံ မထင်တော့။ လက်သည် တည်မြဲတည်ရှိနေသည်ဟု မထင်တော့။ မှတ်သိစိတ်များကိုလည်း တယောက်တည်းက သိနေသည်ဟု မထင်တော့။ (မဟာစည်ဝိပဿနာရှုနည်း ၃ ၄၆၂)

ဝိပဿနာပြည့်စုံချိန်

သမ္မသနဉာဏ် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ဟူသော တီရဏပရိညာ အခိုက်အတန့်၌ ဝိပဿနာသည် အင်အား မပြည့်စုံသေး။ ထိုက်အခိုက်၌ဖြစ်သော အနိစ္စာနုပဿနာသည် နိစ္စသညာစသည်တို့ကို လုံးဝပျောက်အောင် မပယ်နိုင်သေး။ ဘင်္ဂဉာဏ်စသော ပဟာနုပရိညာ အခိုက်အတန့်၌ ဝိပဿနာလုံးဝပြည့်စုံ၏။ ထိုအခိုက်၌ ဖြစ်သော ဝိပဿနာပညာသည် နိစ္စသညာစသော ဆန့်ကျင်ဘက်တို့ကို လုံးဝကင်းပျောက်အောင် ပယ်နိုင်၏။ (မဟာစည်ဝိပဿနာရှုနည်း ၃ ၄၆၃)

ဥပစာရသမာဓိ

သမထအားထုတ်သူအား ရှုမှတ်မှုအကြား ဖြစ်တတ်သည် နီဝရဏတို့ကင်းသည့်အခါ ပဋိဘာဂနိမိတ်ကိုဖြစ်စေ ဘုရားဂုဏ်ကိုဖြစ်စေ အာရုံပြုလျက် တစပ်တည်းဖြစ်သော ကာမာဝစရသမာဓိသည် ဥပစာရသမာဓိမည်၏။ (မဟာစည်ဝိပဿနာရှုနည်း ၀ ၈၅)

ခဏိကသမာဓိ

ဝိပဿနာအားထုတ်သူအား သဒ္ဓါ ဝီရိယ သတိ သမာဓိ ပညာ ထက်သန်ညီမျှသည့်အခါ ရှုမှတ်မှုချည်း တစပ်တည်းဖြစ်လျက် နီဝရဏကြားမဝင်။ ရှုမှတ်တိုင်း ရုပ်နာမ်အာရုံ၌ တည်ကြည်စူးစိုက်သော သမာဓိသည် ထက်သန်စွာဖြစ်၏။ ထိုသမာဓိမျိုးကို ခဏိကသမာဓိဟု ခေါ်သည်။ (မဟာစည်ဝိပဿနာရှုနည်း ၀ ၈၆)

လေးပါးတွင် တပါးသာမြင်

ရုပ်နာမ်တရား တခုခုကို ရှုရာ၌ လက္ခဏာ ရသ ပစ္စုပ္ပန် ပဒဋ္ဌာန် တပါးပါးကိုသာ ရှုနိုင်သည်။ တကြိမ်မှတ်ရာ၌ တပါးသိလျှင် ကိစ္စပြီး၏။(မဟာစည်ဝိပဿနာရှုနည်း ပ ၈၆)

လက္ခဏာဟူသည် ရုပ်နာမ်၏ ပင်ကိုယ် သဘောလက္ခဏာတည်း။ ရသဟူသည် ရုပ်နာမ်၏ အစွမ်းသတ္တိတည်း။ ပစ္စုပ္ပန်ဟူသည် ဝိပဿနာရှုသူ၏ အသိဉာဏ်ထဲ၌ ရုပ်နာမ်တို့၏ ပေလွင်ထင်ရှားပုံ အမူအရာတည်း။ ပဒဋ္ဌာန်ဟူသည် ရုပ်နာမ်တို့၏ အနီးဆုံးအကြောင်းတည်း။

(မဟာစည်ဝိပဿနာရှုနည်း ပ ၂၈၃)

စက္ခုပသာဒ လက္ခဏာဒိစတုက္က

အဆင်းပေါ်လာအောင် မျက်စိသည် ကြည်သည် (လက္ခဏာ)
အဆင်းဆီသို့ ပို့ပေးသည် (ရသ)
မျက်စိကနေ မြင်သည် (ပစ္စုပ္ပန်)
ကမ္မဇောတရုပ် မျက်လုံးသားရှိ၍ မြင်သည် (ပဒဋ္ဌာန်)(မဟာစည်ဝိပဿနာရှုနည်း ပ ၂၈၈)

မြင်တယ်မှတ်လျှင် စက္ခုပသာဒ ရူပါယတန စက္ခုဝိညာဏ် ဖဿ ဝေဒနာ ဤတရားငါးပါးကို မှတ်မိသည်။ ကြည်လင်သည့် မျက်စိရုပ် ထင်ရှားလျှင် စက္ခုပသာဒ၊ အဆင်းရုပ် ထင်ရှားလျှင် ရူပါယတန၊ မြင်သည့်စိတ် ထင်ရှားလျှင် စက္ခုဝိညာဏ်၊ အဆင်းနှင့်မြင်မှုတို့၏ တွေ့ဆုံမှုထင်ရှားလျှင် ဖဿ၊မြင်လို ကောင်းခြင်း၊ မကောင်းခြင်း၊ မဆိုးမကောင်း ထင်ရှားလျှင် ဝေဒနာ ကို သိသည်။

(မဟာစည်ဝိပဿနာရှုနည်း ပ ၂၈၀)

အချို့က ရုပ်ကလာပ်ဖွဲ့ပုံ စိတ် စေတသိက်ယှဉ်ပုံ လက္ခဏာ ရသ ပစ္စုပ္ပန် ပဒဋ္ဌာန်တို့နှင့် ဝီထိကျပုံများကို ကျက်မှတ်လေ့လာပြီးလျှင် တတ်သိနားလည်သည့်အတိုင်း ဆင်ခြင်ရုံမျှဖြင့် နာမ်ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း ဝိပဿနာရှုခြင်းများ ပြီးစီပြည့်စုံသည်ဟု ထင်မှတ်လျက် ရှိကြသည်။ သုတအားလျော်စွာ ဆင်ခြင်ရုံမျှဖြင့် ဝိပဿနာဖြစ်ကြောင်းကို ကျမ်းဂန်တို့၌ မပြဆိုချေ။ ဆင်ခြင်၍ယူအပ်သော ရုပ်နာမ်တို့ဟု သည်မှာ သန္တာန်နှစ်ပါး၌ တကယ်ဖြစ်ပေါ်ခြင်း မရှိသောကြောင့် ပရမတ်အစစ်မဟုတ်၊ စိတ်ထဲ၌ မှန်ဆတိုင်း ပေါ်လာသော ပညတ်မျှသာဖြစ်သည်။ (မဟာစည်ဝိပဿနာရှုနည်း ပ ၂၇၁)

ဃနက္ခမ္မ အနတ္တထင်နိုင်

စက္ခုဓာတ်သည် မျက်စိအတွင်းဝယ် အခြားသောရုပ်ကလာပ်တို့နှင့် ပေါင်းစပ်နေ၏။ ပတ်ဝန်းကျင် အဆောင်အရောင်နှင့်တကွသော မျက်လုံးကိုလည်း စက္ခုဟု ခေါ်နေကြ၏။ ထိုသသမ္ဘာရစက္ခုအပေါင်းမှ စက္ခုဓာတ်တခုကို ဉာဏ်ဖြင့်ခွဲခြား၍ သိခြင်းကို “စက္ခုဓာတ် ဝိနိဗ္ဗာဂ”ဟု ခေါ်၏။ ရူပဓာတ်စသည်တို့၌ လည်း နည်းတူ။ ထိုကဲ့သို့ အမျိုးမျိုးသောဓာတ်တွေကို ခွဲခြားဝေဖန်မှုကို သာမန်ပုဂ္ဂိုလ်မဆိုထားဘိ ပိဋကအရာ အတော်ပညာရှိသူတို့သော်မှလည်း သတိမမူမိကြ။ အနတ္တလက္ခဏာကိုသိလိုလျှင် စက္ခုဓာတ် သောတဓာတ်စသော ဓာတ်တို့ကို အသီးသီးဉာဏ်ဖြင့် ခွဲခြားရသည်။ ထိုသို့ ခွဲခြားပြီးနောက်

တခုတည်းကဲ့သို့ ထင်ရလောက်အောင် ပူးတွဲပေါင်းကပ် ဆက်စပ်နေသည်ကို ‘ဃန’ဟုဆိုသည်။ ထိုဃနသည် သန္တတိဃန သမူဟဃန ကိစ္စဃန အာရမ္မဏဃန အားဖြင့် လေးမျိုးရှိ၏။ ဝီထိစဉ်အားဖြင့် ရုပ်အစဉ်နာမ်အစဉ်တခုကို ‘သန္တတိဃန-အစဉ်အားဖြင့် တခဲနက်ဖြစ်နေသည်’ဟု ခေါ်၏။ စိတ္တုပ္ပါဒ်တခု၌ စိတ်စေတသိက် အပေါင်းကိုလည်းကောင်း ရုပ်ကလာပ်တခုကိုလည်းကောင်း သသမ္ဘာရစက္ခုဟူသော မျက်စိ တခုလုံးစသည်ကိုလည်းကောင်း ‘သမူဟဃန-အပေါင်းအားဖြင့် တခဲနက်’ဟုခေါ်၏။ ရူပါရုံကိုမြင်ခြင်းကိစ္စ၌ စက္ခုဒွါရိက တဒနဝတ္တကဝီထိစိတ်အားလုံးကို ကိစ္စအားဖြင့် တခုတည်းဟု ထင်ရသောကြောင့် ‘ကိစ္စဃန’ဟု ခေါ်၏။ ရူပါရုံကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်သမျှစိတ်အားလုံးကို တခုတည်းဟု ထင်ရသောကြောင့် ‘အာရမ္မဏဃန’ ဟု ခေါ်၏။ ဤသို့စသည်ဖြင့် သိပါ။

ထိုကဲ့သို့ ဃနဖြင့် ဖုံးလွှမ်းထားသောကြောင့် ဓာတ်သဘာဝ တခုတခုကို ခွဲခြား၍ မသိနိုင်။ အကယ်၍ ထိုဃနကို (တခဲနက် မထင်ရအောင်) သူ့သဘာဝရှိသည့်အတိုင်း ဉာဏ်ဖြင့် ခွဲခြား၍ ကြည့်နိုင်ပါမူ သာသနာပ၌ ထင်မှားအပ်သော အတ္တအကောင်အထည် မရှိတော့ပဲ အနတ္တလက္ခဏာ ထင်လာနိုင်ပါသည်။ (သမ္မောဘာဠီ ပ ၁၅၅)

အပေါင်းအစုကို ရှုနိုင်ရင်ပင် သက္ကာယဒိဋ္ဌိပြုတ်

မနောဝိညာဏ်စုမှာလည်း ကိုယ်အမူအရာကို ပြုပြင်သော ဝိညာဏ်စုဖြစ်၍ နေစဉ် နှုတ်အမူအရာကို ပြုပြင်သော ဝိညာဏ်မျိုး မဖြစ်နိုင်။ နှုတ်အမူအရာကိုပြုပြင်သော ဝိညာဏ်စုဖြစ်၍ နေစဉ် ကိုယ်အမူအရာကို ပြုပြင်သော စိတ်မရှိနိုင်။ သို့သော်လည်း အလည်းအလှယ် မြန်လှသည့်အတွက်ကြောင့် သွားဆဲမှာပင် စကားပြောနိုင်၏။ စကားပြောဆဲမှာပင် ကိုယ်အင်္ဂါ လှုပ်ရှားနိုင်၏။ ထိုထို အဆင်းကို မြင်နိုင်၏။ ထိုထိုအသံကို ကြားနိုင်၏။ ဤသို့ဖြစ်မှုကား မြန်လှသည့်အတွက်ကြောင့် တစ်မျိုးတစ်မျိုး အစဉ်၏ အကြားအကြားမှာ အမျိုးမျိုး ကြားချပ်မှုပေတည်း။

ဝိပဿနာယောဂီပုဂ္ဂိုလ်မှာမူကား ဤသို့ဖြစ်၍ နေကြရာမှ အလုံစုံခြုံမိ ငုံ့မိလောက်သောအချက်ကို ရှာ၍ ဝိညာဏ်ဝီထိဝါရပေါင်း တစ်သိန်း တသန်း တကုဋေမကကိုပင် တဝိညာဏ်တည်း တချက်တည်းပြု၍ ဥဒယမှု ဝယမှုကို ရှုရသည်။ ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းကို ရှုသောဉာဏ်မှာ အကုန်ပါစေနိုင်သည်သာ ပမာဏ တည်း။ ငါမြင်သည် ငါကြားသည် ငါနံသည် ငါအရသာသိသည် ကိုယ်မှာထိသည်ကို ငါသိသည် ငါကြံစည်သည် စသည်ဖြင့်ဖြစ်သော ငရဲမီး ခြောက်မျိုး ငါပြောသည် ငါဆိုသည် ငါကိုယ်အင်္ဂါလှုပ်သည် ငါသွားသည် ငါလာသည် စသည်ဖြင့်ဖြစ်သော ငရဲမီးမျိုး အကုန် ကွယ်ပျောက်စေနိုင်သည်သာ ပမာဏ တည်း။ ကိုယ်တွင်းမှာ စက္ခု သောတ ဃာန ဇိဝါ ကာယ ဟဒယဟူသော ခြောက်ဌာနက ထိထိမိမိ ဆုတ်ကိုင်၍ ဖြစ်မှု ပျက်မှုကို ကောင်းစွာထင်မြင်နိုင်လျှင် ထိုအလုံးစုံသော အထွေအလာတို့သည် အတွင်းဝင် ပါလေကုန်တော့သည်။ (တိချုပ် တ ၂၆၄)

ဖားအောက်ဆရာတော်၏ ဃနက္ခဲအောင်ရှုနည်း

ဓာတ်လေးပါးရဲ့ သဘာဝကို ကြိမ်ဖန်များစွာရှုရင် မီးခိုးရောင် အဖြူအတုံးအခဲကို တွေ့ရသည်။ အဖြူရောင် အတုံးအခဲသည် ဓာတ်လေးပါးအစုပုံလိုလည်း များသောအားဖြင့် သဘောပေါက်သည်။ သဘောမပေါက်လျှင် အဖြူရောက်က မာတဲ့သဘောစသည်ကို ရှုလိုက်၊ တကိုယ်လုံးက မာတဲ့သဘောကို ရှုလိုက်နှင့် ရှုရသည်။ ဒီလိုရှုရင်းနှင့် ဆွတ်ဆွတ်ဖြူတဲ့ အဖြူတုံးကလေးကို တွေ့မယ်။ ဒီအဖြူတုံးကလေးမှာလည်း ဓာတ်လေးပါးသဘောကို ရှုပါ။ ရှုနိုင်ရင် တကိုယ်လုံးကို အကြည်တုံးကြီးအနေနဲ့ တွေ့ရပါမည်။

ဒီအကြည်တုံးကြီးဆိုတာ ပသာဒရုပ် အဖွဲ့အစည်းတွေပါပဲ။ ဒီအကြည်ပြင်အတုံးကြီးမှာလည်း ဓာတ်လေးပါးသဘော ရှုရသည်။ အကြည်အတုံးကြီးမှာ ရှိနေတဲ့ ဓာတ်လေးပါးကို ရှုရင်း သမာဓိအရှိန်ကြောင့် အလင်းရောင်သည် အကြည်ပြင်ကိုဖောက်၍ တဖျပ်ဖျပ်ပေါ်လာသည်။ အလင်းဆိုတာ စိတ္တဇကလာပ်မှာပါတဲ့ ရှုပါရုံနှင့် စိတ္တပစ္စယဥတုဇကလာပ်မှာပါတဲ့ ရှုပါရုံ ဖြစ်ပါသည်။ အလင်းကောင်းလေ ဉာဏ်ထက်လေ၊ ဉာဏ်ထက်လေ အလင်းကောင်းလေ ဖြစ်သည်။

အလင်းရောင်ပေါ်ထွက်လာတဲ့အတွက် ဓာတ်လေးပါးကို ကျနစွာ ရှုနိုင်ပါလျက် ကလာပ်မှုန်တွေ မမြင်ခဲ့လျှင် အကြည်ပြင်မှာ အာကာသဓာတ်ကို ရှုပါ။ အာကာသဓာတ်ကို မြင်လျှင် ရုပ်ကလာပ်ကို ရှုနိုင်ပြီ။ ရုပ်ကလာပ်ကို မြင်မှသာ ကလာပ်အတွင်းရှိ ပရမတ္ထဓာတ်သား ရုပ်တရားအစစ် တွေ့နိုင်မည်။

ကလာပ်တခုအတွင်းက ဓာတ်လေးပါးသဘောကို မရှုနိုင်လျှင် တကိုယ်လုံးရှိ ကလာပ်မှာရှိတဲ့ မာတဲ့သဘော စသည်ကို ကြည့်လိုက်၊ ကလာပ်တခုအတွင်းရှိ မာတဲ့သဘော စသည်ကို ကြည့်လိုက်နှင့် ရှုရသည်။ ကလာပ်တခုအတွင်း ဓာတ်ကြီးလေးပါးကို ယနပြုအောင် ရှုနိုင်လျှင် ငါ သူတပါး ယောက်ျား မိန်းမ စသည် သညာတွေ ပျောက်သွားသည်။ ဓာတ်သဘော အစုဝေးသာဟု သိသဖြင့် **သန္တတိဗန**ခေါ်တဲ့ ရုပ်ကလာပ်တွေကို မမြင်သေးတဲ့ ရုပ်အစဉ်အတန်း အတုံးအခဲ၊ **သမူဟဗန**ခေါ်တဲ့ ရုပ်ကလာပ်တခုအတွင်းရှိ ရုပ်ပရမတ်တွေကို မမြင်နိုင်တဲ့ ရုပ်အပေါင်းအစု အတုံးအခဲ၊ **ကိစ္စဗန**ခေါ်တဲ့ ရုပ်ကလာပ်တခု အတွင်းရှိ ပရမတ်ရုပ်တရားတို့ရဲ့ လုပ်ငန်းကိစ္စ အသီးသီးကို မမြင်နိုင်တဲ့ ရုပ်လုပ်ငန်းကိစ္စ အတုံးအခဲတို့ ပြိုကွဲသွားသည်။ (ဖားအောက်ဆရာတော် စုဋ္ဌသုညတသုတ္တန်တကတော် ၂၇၆-၂၈၈)

စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို စက္ခုအကြည်ဓာတ်ဟုလည်းကောင်း ရုပ်တရားဟုလည်းကောင်း အနိစ္စဟုလည်းကောင်း ဒုက္ခဟုလည်းကောင်း အနတ္တဟုလည်းကောင်း အသုဘဟုလည်းကောင်း သိ၍ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း ဇောရုနစ်ကြိမ် တဒါရုံနစ်ကြိမ်ဟု ဖြစ်၏။ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်၌ စက္ခုအကြည်ဓာတ် သည် ထင်နေသောအခါ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကို အစွဲပြု၍ ဟဒယဝတ္ထုကိုမှီ၍ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို သိနေသည့် မနောဒွါရိကဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်များသည် ဝီထိတခုနှင့်တခု၏ အကြားတွင် ဘဝင်များခြားလျက် အကြိမ်ကြိမ် ဆက်တိုက်ဖြစ်နေပုံကိုဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင်ကြည့်ပါ။ ထို့နောက် တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီ တစတစ တိုး၍ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် စေတသိက်၊ ဇောစိတ် စေတသိက်၊ တဒါရုံစိတ် စေတသိက်တို့ကို ကြည့်ပါ။ ဤသို့ ဝီထိစိတ္တက္ခဏတခုအတွင်း၌ ပြိုင်တူဖြစ်သော နာမ်တရားတို့ကို ယနပြုအောင် ရှုပြီးနောက် ယင်းနာမ်တရားအားလုံး၏ စက္ခုအကြည်ဓာတ် အာရုံဘက်သို့ ညွတ်ကိုင်းသည့်သဘောကို အာရုံပြု၍ “နာမ်တရား နာမ်တရား”ဟု ရှုပါ။ ဤသို့ အရှုခံအာရုံ ရုပ်တရားဘက်၌လည်းကောင်း အာရုံယူတတ်သည့် နာမ်တရားဘက်၌လည်းကောင်း ရုပ်ဗန နာမ်ဗနကို ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ရှုပါ။

(နိဗ္ဗာနဂါမိနီ ပဋိပဒါ ဒု ၁၂၀-၁၂၄)